

»MOKRIŠČA – BOGATA TURISTIČNA IZKUŠNJA IN WETMAN«

tiskovna konferenca ob svetovnem dnevu mokrišč
gradivo za medije

Maribor, 1. februar 2012
Zavod RS za varstvo narave, Mateja Kocjan
Tel: 031 617 370, e-pošta: mateja.kocjan@zrsvn.si

Nosilec projekta:

Partnerji projekta:

Sofinancerji projekta:

RAMSARSKA KONVENCIJA

Ramsarska konvencija o varstvu mokrišč je bila podpisana 2. februarja leta 1971 v iranskem mestu Ramsar. Predstavlja medvladni sporazum, ki zagotavlja mednarodno sodelovanje pri ohranjanju mokrišč, njihovih funkcij in biotske raznovrstnosti. Poleg ohranjanja vseh mokrišč in trajnostne rabe njihovih naravnih virov pa so pogodbenice dolžne uvrstiti vsa mednarodno pomembna mokrišča, ki ustrezajo merilom za uvrstitev in za katerega lahko z ukrepi zagotavljajo ohranitev ugodnega ekološkega stanja. V 160 državah pogodbenicah je danes 1911 mednarodno pomembnih mokrišč, ki obsegajo skoraj 187 milijonov hektarjev. Svetovna mreža mednarodno pomembnih mokrišč, ima velik pomen pri ohranjanju biotske raznovrstnosti v svetovnem merilu. Leta 1977 je konvencijo ratificirala SFRJ, leta 1992 pa jo je prevzela Slovenija (Ur.L. RS – MP 9/92). Ramsarske lokalitete v Sloveniji so: Cerkniško jezero, Sečoveljske soline, Škocjanske jame.

O MOKRIŠČIH

Mokrišča so predeli, kjer tla občasno ali stalno prekriva voda. To so močvirja, barja, kali, ribniki, mlake, mokrotni travniki, poplavni gozdovi, soline, in ostale vodne površine naravnega ali umetnega nastanka, s stoječo ali tekočo vodo. Voda je lahko sladka, polslana ali slana. Tu najdemo rastline in živali, ki za svojo rast in razmnoževanje potrebujejo vodo ali vlažno prst.

Danes spoznavamo še mnogo širši pomen in funkcije mokrišč, ki so nenadomestljiv ekosistem pri zagotavljanju številnih ekosistemskih uslug (naravni vodni zbiralniki, obramba pred poplavami, delujejo kot naravne čistilne naprave, varujejo pred erozijo, blažijo sušo in poleti hladijo okolico, so vir pitne vode, hrane in drugih dobrin (rib, les, krme), dajejo osnovo za kmetijsko pridelavo in živinorejo in imajo estetsko, rekreacijsko in izobraževalno funkcijo), ob vsem tem pa zagotavljajo tudi življenjski prostor redkih in ogroženih rastlinskih in živalskih vrst ter ohranjajo visoko biotsko raznovrstnost. Imajo pa nenadomestljivo vlogo tudi pri perečem problemu globalnega segrevanja in blaženja ekstremnih naravnih pojavov.

Hkrati pa so mokrišča eden najbolj ogroženih habitatov v svetovnem merilu in prav tako tudi v Sloveniji. Tako je po statističnih podatkih v Sloveniji v obdobju med leti 1952 in 1990 izginilo kar

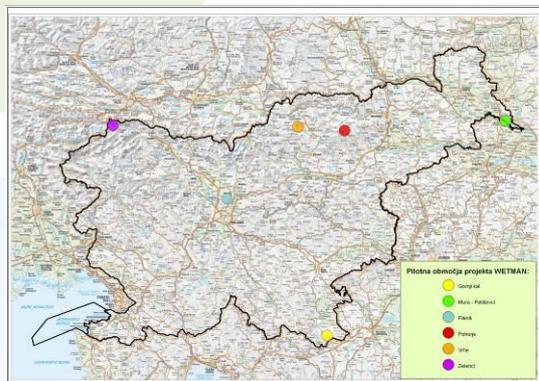
štirideset odstotkov mokrišč (Beltram & Vogrin, 2006). V letih med 1973 in 1991 je bilo melioriranih (beri izsušenih) več kot 70.000 ha, kar pomeni skoraj 3,5 % slovenskega ozemlja (Nacionalno poročilo konvencije o biološki raznovrstnosti, 1997). Kot »manjvredna« območja postajajo odlagališča odpadkov in drugih virov onesnaženja, spreminjamo jih v kmetijske površine, jih pogozdujemo, jih namenoma izsušujemo ali uničujemo s pretiranim odvzemom vode, jih urbaniziramo ali kako drugače spreminjamo v »boljša, bolj koristna«.

Ob zadnjem poročanju Slovenije po 17. členu Direktive o habitatih (za obdobje 2001-2006), kjer Slovenija poroča o ugodnem ohranitvenem stanju vrst in habitatnih tipov s seznama omenjene direktive, pa se je pokazalo še posebej slabo stanje nekaterih rastlinskih in živalskih vrst ter njihovih življenjskih okolij vezanih na mokrišča.

OHRANJANJE IN UPRAVLJANJE SLADKOVODNIH MOKRIŠČ V SLOVENIJI –

Cilj projekta **Ohranjanje in upravljanje sladkovodnih mokrišč v Sloveniji - WETMAN** je obnova in izboljšanje stanja šestih slovenskih mokrišč, ki so opredeljena tudi kot območja Natura 2000 ter ozaveščanje javnosti o pomenu mokrišč. Pilotna območje projekta so Pohorska barja, Zelenci, mrtvice Mure pri Petišovcih, območja Planik, Vrhe in trije kali v Beli krajini (Gornji kal, Krivače in Kršeljivec). Območja predstavljajo različne tipe mokrišč (visoka in nizka barja, mrtvice, kali, mokrotni in poplavni travniki), ki v preteklosti niso bila ustrezno vzdrževana.

Projekt poteka od 1. 2. 2011 do 1. 2. 2015. Projekt financira naravovarstvene akcije na posameznih pilotnih območjih. Z izvedbo le-teh in z vzpostavitvijo trajnostnega upravljanja pilotnih območij bomo pomembno prispevali k ohranjanju mokrišč v Sloveniji. Projekt WETMAN (LIFE 09NAT/SI/000374) se izvaja s prispevkom LIFE + finančnega inštrumenta Evropske skupnosti.

Zavod RS za varstvo narave je k izvedbi projekta pritegnil sledeče projektne partnerje: Zavod za gozdove Slovenije, Inštitut za vode Republike Slovenije, Zavod za ribištvo Slovenije, Občini Ruše in Kranjska Gora ter Radio televizijo Slovenije. Sofinancerji projekta so: Ministrstvo Republike Slovenije za okolje in prostor, Občina Črnomelj, Občina Zreče, Mestna občina Maribor, Občina Slovenska Bistrica, Mestna občina Slovenj Gradec in Občina Lovrenc na Pohorju.

Pohorje je pogorje v severovzhodnem delu Slovenije, sestavljeno pretežno iz silikatnih kamnin. Zaradi neprepustnih tal voda pogosto zastaja, posledica tega so značilna šotna barja z majhnimi jezери, ki so mestoma obdani s šotnimi smrekovimi gozdovi. Projektno pilotno območje je sestavljeno iz dveh zaokroženih enot: povezano širše območje Lovrenških jezer in Ribniškega barja ter območje med Črnim jezerom na južnem delu in Klopnovrškimi barji na severnem delu. Z izgradnjo pregrad na iztočnih kanalih načrtujemo izboljšanje vodnega režima na Klopnovrških barjih, barjih Javorskega vrha in Lovrenških barjih na Pohorju. S tem se bo izboljšalo stanje aktivnih in prehodnih barij ter življenjskega prostora ptic ruševca in divjega petelina. Barjanski ekosistemi na Pohorju so eden največjih tovrstnih mokrišč v državi. Predstavljajo specifično življenjsko okolje, na katerega so vezane številne rastlinske in živalske vrste. Hkrati je območje prepoznavno kot turistično zanimive lokacije. Skrb za ohranjanje mnogonamenskih funkcij barij na tem območju je osnovno vodilo dolgoročnega procesa, ta pa temelji na trajnostni rabi naravnih virov.

S pomočjo projektne aktivnosti bomo lahko sledili cilju ohranjanja biotske raznovrstnosti tega območja, hkrati pa z aktivnostmi, ki jih s pomočjo projekta izvajamo, ozaveščamo javnost in lokalno prebivalstvo o pomenu barij skupaj s kakovostnim doživljanjem tega prostora.

Zelenci so mokrišče pri Podkorenu na Gorenjskem, poznano kot izvir Save Dolinke. Tu najdemo tako jezercica z brbotajočimi podvodnimi izviri, vodna okna in meandrirajočo strugo Save Dolinke kot prehodno in nizko barje.

Mrtvice Mure pri Petišovcih so del poplavnega območja ob reki Muri, naši največji reki z nižinskim značajem. Ob Muri so še ohranjeni poplavni gozdovi, stranske struge in mrtvice, ter obsežnejši kompleksi vlažnih travnikov. Terenske aktivnosti se bodo izvajale na treh mrtvicah: Nagy Parlag, Petišovskem jezeru (Csiko Legelo) in na Muriši.

Projektno pilotno območje **Gornji kal** leži v južnem delu Bele krajine in zajema tri kale z vmesnimi njivami, travniki, sadovnjaki in gozdnimi površinami. Od zahoda proti vzhodu si sledita kal Krivače in Gornji kal, medtem ko je kal Kršeljivec na skrajnem vzhodu območja trenutno suh in zaraščen. V preteklosti je bilo skoraj v vsaki belokranjski vasi prisotnih več kalov, predvsem za potrebe napajanja živine in pranja perila, danes pa je pomembna predvsem njihova naravovarstvena funkcija.

Planik je zamočvirjena kraška uvala ob vznožju Dobenega (v bližini Mengša). V dolino pritekajo trije potoki, eden od njih je ponikalnica Ručigajev studenec. Voda se v začetku doline zbira v mokrišču, nizkem barju. V okolici mokrišča so ekstenzivni mokrotni travniki in gozd.

V zaselku **Vrhe** pri Slovenj Gradcu je v gozdu ob povirju Selčnice več manjših močvirnih površin. Večji del območja porašča močvirnat gozd, na manjših čistinah pa zaradi zastajanja vode gozd ni razvit. Tu prevladuje značilna nizko-barjanska združba.

MOKRIŠČA, BOGATA TURISTIČNA IZKUŠNJA

Ekološko naravnan turizem v mokriščih ima lokalne in nacionalne koristi tako za ljudi kot za ohranjanje biotske raznovrstnosti območja. Tovrstni turizem s seboj prinaša stabilnejšo ekonomijo

na posameznem območju, trajnostno rabo, boljše zdravje ljudi in spoštovanje ekosistemskih uslug, ki jih mokrišča nudijo. Zagotavljanje usmerjenega turizma v mokriščih in izobraževanje obiskovalcev o pomenu mokrišč, prispeva k stabilnosti ekosistemov in dolgoročnih koristi, ki jih mokrišča zagotavljajo.

Na območju Pohorja stremimo k izgradnji koncepta odgovornega ekoturizma, kjer imajo mokrišča vsekakor zelo pomembno vlogo. Tako raziskovanja, opazovanja in doživljanja barjanskih ekosistemov na Pohorju spodbujajo raziskovalnega duha in gradijo specifična spoznanja raznolikim skupinam obiskovalcev Pohorja. Usmerjena in vodena doživetja za družine, otroke in mladino ter druge prepoznane ciljne skupine, bodo v procesu udejanjanja Vizije Pohorja 2030, spodbudila njegovo prepoznavnost in ohranitev zelenih biserov – barjanskih oken, ob zagotavljanju unikatnih doživetjih rastlinstva in živalstva pohorskih barij.

EVROPSKI FINANČNI PROGRAM LIFE IN OHRANJANJE MOKRIŠČ

LIFE+ je finančni instrument EU, ki je namenjen izključno varstvu okolja. Podpira izvajanje okoljske politike EU, vzpodbuja projekte, ki prispevajo k trajnostnemu razvoju in tiste, ki predstavljajo dodano vrednost v smislu ohranjanja okolja in narave v državah EU. Proračun EU trenutne faze programa LIFE+ (2007–2013) je 2.143 milijonov evrov. Vsako leto je objavljen razpis za projektne predloge, ki zadeva tri področja: Narava in biotska raznovrstnost, Politika varstva okolja in gospodarjenje z okoljem ter Obveščanje in sporočanje.

Program LIFE letos praznuje 20 letnico. Slovenija se je vanj vključila že na začetku, bolj intenzivno pa od leta 2000. To je za Slovenijo uspešna zgodba, saj smo pridobili 24 projektov, ki skupaj predstavljajo investicijo v višini skoraj 30 milijonov evrov, od katerih je 17,4 milijona prispevala Evropska skupnost. Večina projektov je bila namenjena zagotavljanju ugodnega stanja za rastlinske in živalske vrste in habitatne tipe, ki so vključeni v omrežje Natura 2000, nekaj pa je tudi projektov s področja varovanja okolja.

Ministrstvo za okolje in prostor kot pristojni organ za program LIFE+ v Sloveniji aktivno pristopa k spodbujanju priprave projektov za program LIFE+, saj informira najširši krog zainteresiranih pripravlja delavnice za prijavitelje, pomaga pri pripravi kakovostnih projektnih predlogov in večino projektov, ki jih potrdi Evropska komisija, tudi sofinancira. Za pripravo kakovostnih prijav smo si v zadnjih letih v Sloveniji že pridobili veliko izkušenj, saj so nekateri, med njimi tudi ZRSVN, uspešno

pridobili že več projektov iz tega programa.

Velik problem za izvajalce pa ostaja zbrati dovolj denarja za izvedbo projektov, saj Evropska komisija največkrat financira le 50% projektne vrednosti, ostalo pa morajo zagotoviti izvajalci. Ministrstvo izvajalcem priskoči na pomoč, saj projekte, ki jih potrdi EK, sofinanciramo v višini okrog 20% celotne pogodbene vrednosti. V primeru projekta WETMAN bo naš prispevek 563.000 EUR, to je dobra četrtnina projektne vrednosti.

IFE kot program, namenjen implementaciji okoljskih programov in zakonodaje, sofinancira tudi projekte, ki ohranjajo evropska mokrišča. S spodbujanjem in sofinanciranjem projektov za obnovo in ohranitev mokrišč ter z izobraževanjem in ozaveščanjem o pomenu mokrišč poskuša trend izginjanja mokrišč preusmeriti ali vsaj zmanjšati. Od leta 1992 dalje je Evropska komisija sofinancirala dobrih 3500 projektov, od tega jih je bilo čez 200 neposredno namenjenih ohranjanju mokrišč. Večinoma so bili namenjeni varovanju rastlin in živali ter njihovih življenjskih prostorov, nekaj pa tudi primernemu gospodarjenju z naravnimi viri in varstvu pred vsakovrstnim onesnaževanjem.

Slovenija ima 3 mokrišča, uvrščena na seznam Ramsarske konvencije kot mednarodno pomembna mokrišča: Škocjanske jame, Sečoveljske soline in Cerkniško jezero. Vsa tri območja so zavarovana kot krajinski park. Dva parka, KP Sečoveljske soline in Notranjski regijski park s Cerkniškim jezerom pa sta že pridobila sredstva za projekte iz programa LIFE. Poleg teh treh mednarodno pomembnih mokrišč pa ima Slovenija (po podatkih Vodnogospodarskega inštituta iz leta 2000) še okrog 3500 večjih ali manjših mokrišč. Nekatera med njimi, predvsem večja, so kot pomembna za ohranjanje rastlinskih in živalskih vrst pridobila tudi sredstva iz programa LIFE. Vsaj 10 slovenskih projektov je bilo neposredno namenjeno ohranjanju mokrišč, Med temi so projekti, ki so namenjeni ohranjanju Pokljuških barij v TNP, varstvu in obnovi Škocjanskega zatoka, ohranjanju čistih vodotokov s pomočjo vidre na Goričkem, ohranjanju reke Mure in obnovi njenih mrtvic in stranskih rokavov, pravkar pa se začne tudi projekt na Ljubljani. Še več naših projektov pa mokrišča varuje tudi posredno.